

Nr 211.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder till skydd för prästgårdarnas byggnadskultur; given Stockholms slott den 12 april 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollen över ecklesiastikärenden för den 21 oktober 1938 och den 12 april 1940, föreslå riksdagen att *dels* antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 7 och 32 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400), *dels ock* bifalla det förslag i övrigt, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Förslag

till

L a g**om ändrad lydelse av 7 och 32 §§ ecklesiastik boställsordning
den 30 augusti 1932 (nr 400).**

Härigenom förordnas, att 7 och 32 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

7 §.

Prästgård skall — — — kapitel föreskrives.

Vid anordnande av ny prästgård så ock vid planläggning och utförande av arbeten berörande hus eller andra anläggningar å redan förefintlig prästgård bör städse noga beaktas vad god byggnadskultur kräver; skolande för tillsyn häröver särskilt iakttagas av Konungen därom meddelade föreskrifter.

Erfordras ny — — — ändamålet erbjudes.

32 §.

Boställsnämnd åligger — — — gälle ordförandens.

Boställsnämndens beslut i fråga om ny prästgårds anordnande så ock om utförande av sådana arbeten berörande hus eller annan anläggning å redan förefintlig prästgård, vilka kunna från kulturhistorisk eller estetisk synpunkt anses vara av betydelse för prästgårdens yttre eller inre byggnadskaraktär, skall för att vinna bindande kraft underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse.

Föreligger för boställsnämnden fråga om utförande av större ny- eller ombyggnad å löneboställe och yppas inom nämnden vid beslut därom skiljaktiga meningar, skall ärendet i sådan del hänskjutas till stiftsnämnden för prövning och avgörande.

I fråga om sådant å prästgård eller löneboställe förefintligt byggnadsverk, som av Konungen förklarats vara att betrakta såsom byggnadsminnesmärke, skall gälla vad därom är särskilt stadgat.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
21 oktober 1938.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg anför:

I 1932 års ecklesiastika boställsordning stadgas i 2 kap. under särskilda avsnitt om prästgård, om löneboställe och om boställsnämnds uppsikt över boställsförvaltningen. Beträffande prästgård återfinnas sålunda i 7—11 §§ de allmänna bestämmelserna rörande prästgårdsområdes storlek, prästgårds förläggning, antalet laga hus å prästgård och dessas anordnande med avseende å läge, inredning, byggnadsmaterial m. m. samt i 13—16 §§ stadgandena om pastoratets och i 17—20 §§ om prästgårdsinnehavarens skyldigheter i fråga om prästgården. Vad särskilt gäller prästgårds laga hus, vilka — jämlikt 13 § — samtliga skola underhållas och vid behov nybyggas av pastoratet, stadgas i 12 §, att vid bestämmandet av storlek, inredning och övrig beskaffenhet av dylikt hus skall iakttagas, å ena sidan, att byggnadens varaktighet och tjänstinnehavarens skäligen behov tillgodoses samt, å andra sidan, att de med byggnadsskyldighetens fullgörande föränte kostnader ej varda mer än nödigt betungande. — Boställsnämndens befogenheter i avseende å boställsförvaltningen finnas närmast reglerade i 32 §. Enligt 33 § skall nämndens tillsyn såväl över prästgård som över löneboställe utövas genom ekonomisk besiktning. I 34—42 §§ finnas upptagna de närmare bestämmelserna om sådan besiktning och om vad därmed sammanhör ävensom åtskilliga andra för boställsnämndernas här ifrågasvarande verksamhet erforderliga procedurföreskrifter. Jämlikt nyssnämnda 32 §, däri även meddelas föreskrift huru beslut av boställsnämnden fattas, skall det åligga boställsnämnd att med tillämpning av bestämmelserna i det förevarande kapitlet meddela föreskrifter angående prästgårds anordnande och löneboställes bebyggande samt att öva tillsyn å prästgårds och löneboställes hävd till hus och jord. Yppas vid beslut om större ny- eller ombyggnads utförande skiljaktiga meningar inom boställsnämnden, skall dock sådant ärende i den delen underställas stiftsnämndens prövning och avgörande. Utan hinder av vad boställsnämnden i här berörda frågor en gång beslutat äger nämnden jämlikt 43 §, där ändrade förhållanden så föränleda, med ändring av tidigare förordnande meddela nytt beslut i frågan.

Av den här lämnade redogörelsen framgår, hurusom lagstiftningen rörande prästgårdarna, sådan den kommit till uttryck i 1932 års ecklesiastika boställsordning, synes enbart ha tagit sikte på att — evad det gäller prästgårds första anordnande eller prästgårds förvaltning och underhåll samt tillsynen däröver — tillgodose rent praktiska krav, med hänsyn till, å ena sidan, prästgårdens ändamål och dess framtida bestånd och, å den andra, det byggnads- och underhållspliktiga pastoratets ekonomi. Däremot saknas i boställsordningen varje som helst anvisning, huruvida, då fråga är om byggnads eller annan anläggnings utförande å prästgård, hänsyn jämväl skall tagas till estetiska och byggnadskulturella intressen. I vad mån för sådant fall i äldre prästgårdar bestående byggnadskulturella värden eller, vid ny prästgårds anordnande, inom bygden rådande tradition och en god byggnadsvård i övrigt komma att tillvaratagas, har enligt lagstiftningen i fråga alltså helt överlämnats åt vederbörande pastorats och kontrollorgans egna fria initiativ.

På nu angivna, ensidigt praktiskt-ekonomiska inriktning av hithörande lagbestämmelser har *stiftsnämnden i Göteborg* fäst uppmärksamheten i skrivelse till Kungl. Maj:t den 14 augusti 1935. Stiftsnämnden har därvid framhållit behovet av kompletterande bestämmelser till den ecklesiastika boställsordningen i syfte att därmed skapa bättre garantier för tillvaratagande av det värdefulla i prästgårdarnas säregna byggnadskultur, eller alltså: skydd för äldre prästgårdar och prästgårdsanläggningar samt i fråga om nya prästgårdar största möjliga hänsyn till tradition och en god byggnadsvårds fordringar.

Byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet hava i anledning av denna framställning avgivit utlåtande den 22 oktober 1937, däri de, vitsordande behovet av ökat skydd för den byggnadskultur, som prästgårdarna företräda i vårt land, och av ett tillvaratagande av denna byggnadskulturs traditioner, förordat införande i boställsordningen av en bestämmelse av innebörd, att här ifrågakommande byggnadsfrågor skola underställas prövning av stiftsnämnden, som därvid skall hava att anlita särskild sakkunskap å området.

Sedermera hava rikets *övriga stiftsnämnder* efter remiss inkommit med yttranden i frågan samt *kammarkollegiet* avgivit utlåtande häröver. Därjämte har *västsvenska hembygdsnämnden* ingivit en skrift i ämnet.

Stiftsnämnderna hava i allmänhet biträtt byggnadsstyrelsens och riksantikvarieämbetets förslag i frågan. Några av stiftsnämnderna hava emellertid ifrågasatt, att det åsyftade skyddet i byggnadskulturellt hänseende skulle begränsas till att avse blott äldre, efter inventering utvalda prästgårdar, eller att den föreslagna sakkunnigprövningen icke skulle göras obligatorisk, eller att — i stället för det föreslagna tilläggsstadgandet i boställsordningen — i administrativ ordning meddelades föreskrift, att boställsnämnderna skulle hava att före sitt beslut i byggnadsfrågorna inhämta er-

forderligt sakkunnigutlåtande. Vissa stiftsnämnder hava därjämte framhållit angelägenheten av att föreslagna åtgärder icke komme att åsamka pastoraten några kostnader, ävensom att ifrågasatta bestämmelser jämväl bleve gällande beträffande löneboställes byggnader och att i påkallade åtgärder även inbegrepes restaurering av äldre bebyggelse, som borde bevaras.

Kammarkollegiet ansluter sig i sitt utlåtande, i stort sett, till av byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet föreslagna åtgärder till förhindrande av att med prästgårdarna förenade byggnadskulturella värden gå till spillo. Kollegiet förordar dock, att det ifrågasatta stadgandet i sådant syfte i boställsordningen skall avse hus såväl å prästgård som å löneboställe, men blott sådant hus, som, efter företagen inventering och förslag av stiftsnämnden, av byggnadsstyrelsen bestämmes skola anses såsom byggnadsminnesmärke, varom i kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet stadgas. I fråga om annat hus å prästgård eller nyanläggning av prästgård anser kollegiet däremot byggnadsvärdens krav kunna tillbörligen tillgodoses genom föreskrift i boställsordningen om skyldighet för boställsnämnden att inhämta vederbörligt sakkunnigttrande över i frågan upprättat förslag. Bestämmelsen om förklarande av här ifrågakommande byggnad såsom byggnadsminnesmärke ansåge kollegiet kunna meddelas i administrativ ordning genom tilläggsföreskrift till förenämnda kungörelse. — I kammarkollegiet har en ledamot uttalat särskild mening och därvid i huvudsak anslutit sig till vad byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet i ärendet förordat.

Under åberopande av vad sålunda förekommit och då det med hänsyn till naturen av i ärendet väckt fråga synes önskvärt, att kyrkomötet däröver höres, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte inhämta kyrkomötets yttrande i ärendet.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till kyrkomötet skall avlåtas skrivelse av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Nils Lorichs.

Bilaga
till prot. över eckl.-ärenden
den 21/10 1938
(åberopad sid. 5).

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet angående åtgärder för ett bättre tillvaratagande av det värdefulla i prästgårdarnas byggnadskultur m. m.; given Stockholms slott den 21 oktober 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, inhämta kyrkomötets yttrande i förevarande, i statsrådsprotokollet närmare omförmälda ärende.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas kyrkomötet.

GUSTAF.

Arthur Engberg.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
12 april 1940.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, stats-
råden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD,
QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med chefen för kommunikationsdepartemen-
tet anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge följande:

Genom en den 21 oktober 1938 dagtecknad skrivelse, nr 8, begärde Kungl.
Maj:t kyrkomötets yttrande i uppkommen fråga om åtgärder för ett bättre
tillvaratagande av det värdefulla i prästgårdarnas byggnadskultur m. m.
Med föranledande härav har kyrkomötet i skrivelse den 25 november 1938,
nr 15, under åberopande av kyrkolagsutskottets i ärendet avgivna betän-
kande nr 20, hos Kungl. Maj:t anhållit om vissa angivna åtgärders vid-
tagande i berört syfte. Kyrkomötets ifrågavarande skrivelse jämte transumt
i erforderliga delar av kyrkolagsutskottets däri åberopade betänkande torde
få såsom bilagor fogas till detta protokoll (bil. 1 och 2).

Sedan frågan numera inom ecklesiastikdepartementet av tillkallad sak-
kunnig, kammarrådet Tom Wohlin, ytterligare beretts och denne med skri-
velse den 19 mars 1940 överlämnat en promemoria med upprättat förslag
angående viss ändring av ecklesiastik boställsordning för tillgodoseende av
byggnadsvården vid landets prästgårdar m. m., ha häröver samt över
kyrkomötets förenämnda skrivelse hörts kammarkollegiet, byggnadsstyrel-
sen och riksantikvarieämbetet.

Den sakkunnige har i sin promemoria rörande de allmänna förutsätt-
ningarna för nu ifrågasatta reglerings genomförande anført bland annat följ-
jande:

Det torde väl närmast få anses ligga i sakens natur, att vid byggnads-
företag berörande landets prästgårdar skola beaktas icke blott praktiska
och ekonomiska synpunkter utan jämväl tillbörliga estetiska och allmänt
byggnadskulturella krav. Den grundsats det här gäller finnes uttryckligen
inskriven i författningsregleringen rörande det offentliga byggnadsväsendet
— kungl. kungörelsen den 26 november 1920 nr 744. Regeln är i nämnda
kungörelse (§ 1) formulerad sålunda:

»Vid byggnadsföretag för statens eller menighets eller allmän institutions
eller inrättnings räkning bör, såväl i fråga om husbyggnader som byggnads-
företag av andra slag, noga tillses, att all möjlig sparsamhet iakttages, att
byggnaderna väl lämpas efter sitt ändamål samt att desamma fylla skäligen
anspråk på värdighet och såvitt möjligt stå väl tillsammans med såväl den
omgivande naturen som i grannskapet befintliga byggnader.»

På sätt framgår av den här återgivna bestämmelsen har den omedelbar giltighet jämväl för byggnadsföretag för *menighets* räkning och måste sålunda, då kungörelsen icke stadgar något undantag för prästgård, även avse bebyggelsen å dylika publika fastigheter. Förhållandet synes vid redigeringen av 1932 års ecklesiastika boställsordning icke ha tillbörligen uppmärksamrats. I sistnämnda författning har sålunda beträffande prästgård, förutom en mångfald föreskrifter av byggnadsteknisk natur, väl intagits ett allmänt stadgande (12 §), vari vikten av byggnadernas varaktighet, deras lämpande efter den prästerlige tjänstnehavarens behov och sparsamhetsynpunkten understrykas. I fråga om de estetiska fordringarnas tillgodoseende och kravet å god byggnadsvård i övrigt saknas åter i berörda författning varje motsvarande anvisning. Då man vid utredigeringen av boställsordningen, såvitt den reglerar pastoratens skyldigheter i avseende å prästgårdarnas bebyggelse, tydligen utgått ifrån, att denna reglering skall vara uttömmande, synes till en början vara angeläget, att en kompletterande anvisning i angivet hänseende nu omsider infogas i denna författning.

Med avseende å de ecklesiastika löneboställena har den sakkunnige däremot, i likhet med kyrkolagsutskottet, icke ansett någon motsvarande reglering i detta samband erforderlig.

I fråga om de speciella förutsättningarna för regleringen med hänsyn till boställsordningens bestämmelser angående prästgårdarnas bebyggelse m. m. samt regleringens räckvidd och innehåll anför den sakkunnige:

Tyngdpunkten i de åsyftade bestämmelserna till skydd för byggnadsvården vid landets prästgårdar måste av uppenbara skäl ligga i sådana särskilda föreskrifter, som garantera en *skärpt kontroll* i förevarande hänseende. En dylik speciell kontroll bör tydligen åvägbringas såväl vid ny prästgårds anordnande som då fråga är om förändringar i bebyggelsen å redan förefintliga prästgårdar. Beträffande de senare torde kontrollen, närmare bestämt, böra avse sådana fall, då de tillämnade arbetena komme att förändra prästgårdens allmänna, vare sig yttre eller inre, karaktär.

Då boställsordningens bestämmelser i hithörande hänseende icke lära böra annorlunda tolkas än att byggnadsarbeten av här sist åsyftade slag icke må — lika litet som fallet är i avseende å byggnadsföretag vid anordnandet av ny prästgård — av pastoratet verkställas utan en föregående prövning av boställsnämnden, synes den tillämnade särskilda kontrollanordningen lämpligen kunna, i första hand, knytas till *boställsnämndens* behandling av den uppkomna byggnadsfrågan. I sådant syfte torde sålunda för nu angivna fall böra stadgas skyldighet för boställsnämnden att överupprättat byggnadsförslag — vilket givetvis bör åtföljas av erforderliga ritningar och arbetsbeskrivning samt, i förekommande fall, av plan över byggnads placering och omgivande parks eller trädgårds planering — inhämta yttrande av länsarkitekten och, där förhållandena därtill föranleda, jämväl av landsantikvarie. Till stärkande av garantierna för ett allsidigt och enhetligt bedömande av byggnadsärendena i här berörda fall torde tillika böra föreskrivas, att det beslut i den uppkomna frågan, som av boställsnämnden efter inhämtandet av de angivna sakkunnigutlåtandena varder meddelat, underställes stiftsnämndens prövning.

Särskild uppmärksamhet påkallar i detta sammanhang behandlingen av en uppkommande byggnadsfråga, som berör ett å prästgård förefintligt byggnadsverk, vilket på grund av kulturhistoriskt eller konstnärligt värde

är att betrakta såsom minnesmärke. Otivelaktigt har man — på sätt av kyrkolagsutskottet i dess betänkande framhållits — att utgå ifrån, att de *allmänna* bestämmelser därom, som finnas meddelade i den ovanberörda kungörelsen den 26 november 1920, äro tillämpliga jämväl för prästgård. Vad angår de speciella och strängare bestämmelser, som i nämnda kungörelse finnas utfärdade för värden om byggnadsverk, som i där angiven ordning av *Kungl. Maj:t förklarats* vara att betrakta såsom byggnadsminnesmärke, är dessa bestämmelsers tillämplighet knuten till den förutsättningen, att byggnadsverket antingen tillhör staten eller, utan att tillhöra staten, står »under statsmyndighets eller statsinstitutions omedelbara inseende». Ehuru förmodligen en icke ringa del av landets prästgårdar vid en rättslig prövning skulle finnas, i formellt hänseende, tillhöra staten och oaktat, enligt gällande instruktion för stiftsnämnderna, alla prästgårdarna äro ställda under dessa statsmyndigheters »inseende och vård» — ett »inseende» som, då stiftsnämnderna instruktionsenligt hava att tillse att egendomarna icke användas eller disponeras emot därom givna föreskrifter, svårigen kan karakteriseras annorlunda än såsom »omedelbart» — har hittills i praxis så ansetts, att en *Kungl. Maj:ts förklaring*, som i § 20 i 1920 års kungörelse avses, icke kan beträffande byggnadsverk å prästgård meddelas.

Det lär återigen icke kunna föreligga några delade meningar därom, att förvaltningen av de publika bostadsboställen det här gäller *bör* vara underkastad samma effektiva kontroll till skydd för kulturhistoriska och konstnärliga byggnadsverk, som ansetts nödig och nyttig för annan publik egendom i motsvarig förvaltningsrättslig ställning. Stadgas, i enlighet med vad ovan förordats, en allmän underställningsskyldighet beträffande av boställsnämnd meddelade beslut berörande bebyggelsen å prästgård, är vidare tydligt, att stiftsnämnds »inseende» över dylik publik egendom erhåller en än mer konkret och »omedelbar» karaktär än vad redan är fallet. Det lärer sålunda, efter genomförande av en dylik författningsändring, icke längre kunna kvarstå någon tvekan därom, att nämnda myndigheters administrativa funktioner i avseende å prästgårdar äro att hänföra till »omedelbart inseende» i den betydelse, vari denna term måste antagas brukad i 1920 års omförmälda kungörelse. Till särskilt utmärkande härav torde i boställsordningen, i samband med en reglering däri av de fall, då boställsnämndens beslut enligt vad ovan föreslagits skall underställas stiftsnämnden, böra fogas en särskild föreskrift, varav framgår, att jämväl byggnadsverk å prästgård skall, jämlikt *Kungl. Maj:ts förklarande*, kunna underkastas sådan särskild omvårdnad, som i § 20 i samma kungörelse avses.

Den kostnad, vilken för särskilda fall kan tänkas uppkomma för avgivandet av sådana yttranden över upprättat byggnadsförslag, som enligt vad tidigare berörts skulle ankomma å länsarkitekt eller landsantikvarie, torde skäligen icke böra drabba pastoratet. Nämnda tjänstemäns medverkan i här föreslagen ordning synes närmast kunna betraktas såsom ett led i och en förutsättning för stiftsnämndens verksamhet vid utövande av dess inseende över prästgårdarna, och kostnaden för denna medverkan lär följaktligen böra bestridas av de för stiftsnämndernas verksamhet i övrigt anvisade medel. Bland *Kungl. Maj:ts* äskanden till innevarande års riksdag för budgetåret 1940/41 finnes å åttonde huvudtiteln i avlöningsstaten för skoglig personal hos stiftsnämnderna m. m. under »Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av *Kungl. Maj:t*: b. Ersättning till sakkunniga för biträde vid syn av stiftsnämnd m. m.» upptaget ett förslagsanslag å 5,000 kronor. Därest en reglering av den innebörd, som här föreslagits, skulle vara avsedd

att kunna vinna tillämpning redan under nämnda budgetår, lär ett bemyndigande böra utverkas av riksdagen, att omförmälda anslag må disponeras jämväl för sådan särskild utgift, varom här är fråga. Någon höjning av anslaget för detta syfte synes dock icke för ifrågavarande år erforderlig.

De för regleringen erforderliga författningsbestämmelserna anser den sakkunnige icke behöva eller ens lämpligen böra intagas i boställsordningen i vidare mån än vad framgår av det av honom med promemorian överlämnade förslaget till ändringar i samma författning. Detta förslag torde böra såsom bilaga fogas till dagens protokoll (bil. 3). Nödiga föreskrifter beträffande länsarkitekts och landsantikvaries medverkan vid behandlingen av ifrågavarande byggnadsfrågor och om ordningen för bestridande av därmed eventuellt förbundna kostnader samt de föreskrifter i övrigt, som i detta samband kunna visa sig erforderliga, syntes enligt den sakkunniges mening böra meddelas i administrativ väg och lämpligen sammanföras med av Kungl. Maj:t förut utfärdade tillämpningsbestämmelser till boställsordningen.

Slutligen anför den sakkunnige särskilt beträffande de av honom föreslagna ändringarna i 32 § boställsordningen följande:

För prästgårds anordnande — såväl av nyo som genom större eller mindre förändringar i avseende å hus och övriga anläggningar på redan förefintlig prästgård — skola, jämlikt de nuvarande bestämmelserna i ifrågavarande paragraf, erforderliga föreskrifter meddelas av vederbörande boställsnämnd. Det åligger ock boställsnämnden att tillse, att prästgård till hus och jord behörigen underhålles. Tillsyn över att meddelade föreskrifter om prästgårds anordnande liksom även beträffande underhållet utövas av boställsnämnden genom ekonomisk besiktning. Dylik besiktning skall å prästgård alltid förrättas av boställsnämnden i dess helhet. Vid besiktningen meddelar nämnden tillika föreskrifter om verkställandet av nödige befunkna ny- och ombyggnads- eller underhållsarbeten. Sådana föreskrifter kunna dock av boställsnämnden i förekommande fall meddelas jämväl vid andra tillfällen. Samtliga sålunda ifrågakommande arbeten å prästgård skola verkställas av pastoratet.

Här berörda, enligt boställsordningen gällande stadganden för prästgårds anordnande innebära, på sätt redan framhållits, att pastoratet för utförande av byggnads- eller liknande arbeten å prästgård för varje fall är beroende av boställsnämndens godkännande därav. Att innebörden av ifrågavarande stadganden måste vara den här angivna, framgår för övrigt av det förhållandet, att pastoratet, därest detta utan sådant godkännande igångsatte arbeten för ny prästgårds anordnande eller syftande till förändring av förefintlig prästgård, skulle riskera, att vad som vidtagits bleve vid närmast följande besiktning av boställsnämnden underkänt. Givetvis föreläge för sådant fall även fara att genom det egenmäktiga åtgörandet av pastoratet för prästgården värdefulla tillgångar spolierades, vilka sedan icke kunde återställas.

Utöver vad ovan angivits, upptager 32 § i sin nuvarande lydelse ett stadgande (tredje stycket) av innehåll, att, där inom boställsnämnden yppas skiljaktiga meningar vid beslut om utförande av större ny- eller ombyggnad, ärendet i denna del skall underställas stiftsnämndens prövning och av-

görande. Stadgandet har tillämpning å dylikt byggnadsföretag, såväl å prästgård som å löneboställe. Då enligt den föreslagna nya lydelsen av paragrafen förutsättningarna för underställning, såvitt avser byggnadsföretag för *prästgård*, utsträckts till att generellt gälla alla sådana fall, då åtgärden skulle medföra en förändring av prästgårdens allmänna yttre eller inre karaktär, har den omförmälda, för fall av oenighet inom boställsnämnden nu gällande bestämmelsen om underställning ansetts kunna, såvitt rör prästgård, ur paragrafen uteslutas. Möjligt är visserligen, att till och med en »större ombyggnad» varder så utförd, att den även för en uppmärksam iakttagare icke märkbart innebär en förändring av prästgårdens allmänna karaktär. Från praktisk synpunkt lär dock den *begränsning* av underställningsfallen, som den sålunda föreslagna regleringen skulle kunna tänkas medföra, icke vara ägnad att väcka någon betänklighet, helst pastoratet och annan sakägare i varje fall skall hava sin rätt till besvärstalan mot boställsnämndens beslut oförkränt.

Beträffande det för närvarande i angivna paragraf stadgade underställningsförfarandet är att märka, att för där avsedda fall boställsnämnden, såsom sådan, icke har att meddela något formligt beslut i en föreliggande byggnadsfråga, varom enighet inom boställsnämnden icke kunnat vinnas. Sådan fråga skall i stället hänskjutas till stiftsnämndens — av de inom boställsnämnden uttalade meningarna obundna — avgörande. Det rättsligt bindande beslutet i sådant ärende blir följaktligen stiftsnämndens. Då det nu föreslagna utsträckta underställningsförfarandet är avsett att gälla icke blott för alla fall av ny prästgårds anordnande utan även generellt i fråga om alla mera ingripande åtgärder i bebyggelsen och anläggningarna i övrigt vid de »äldre» prästgårdarna, synes man icke böra frångå den i boställsordningen eljest upprätthållna principen, att erforderliga föreskrifter angående prästgårds anordnande i första hand skola meddelas av boställsnämnden.

Föreligger ärende om ett till prästgård hörande byggnadsverk, vilket jämlikt vad i 1920 års ovan åberopade kungörelse sägs blivit av Kungl. Maj:t förklarad vara att betrakta såsom byggnadsminnesmärke, skall i enlighet med bestämmelserna i sagda kungörelse frågan om i ärendet åsyftade förändringar med avseende å byggnadsverket hänskjutas till Kungl. Maj:t eller byggnadsstyrelsen och riksantikvarien för godkännande. Då alltså beträffande dylika byggnadsverk varje slag av förändring kräver tillstånd eller gillande av högre myndighet, innan några åtgärder därför må komma till utförande, har det syntts onödigt att i fråga om dessa därjämte uppehålla kravet på underställning till stiftsnämnden. Närmare föreskrifter rörande vad boställsnämnden skall hava att iakttaga i dylika fall torde böra meddelas i de administrativa tillämpningsbestämmelserna.

Kammarkollegiet samt *byggnadsstyrelsen* och *riksantikvarieämbetet* ha i sina senaste utlåtanden i ärendet på vissa punkter framställt erinringar emot vad den sakkunnige sålunda föreslagit. Jag skall i det följande närmare redogöra härför. Beträffande vad i myndigheternas ifrågavarande yttranden i övrigt anförts får jag hänvisa till utlåtandena, vilka i erforderliga delar torde i transumt få såsom bilagor fogas till detta protokoll (bil. 4 och 5).

Den allmänna betydelsen av den angelägenhet, för vilken jag här redogjort, har syntts mig påtaglig. Då jag efter mitt tillträde till statsråds-

ämbetet hade att taga ställning till urvalet av de frågor inom det kyrkliga förvaltningsområdet, i vilka framställningar till den nu samlade riksdagen borde av Kungl. Maj:t avlåtas, fann jag likvisst, om än med tvekan, att den slutliga regleringen av föreliggande spörsmål kunde — i den nuvarande krissituationen och med hänsyn till riksdagens arbetsbörda — framskjutas till ett kommande år. Emellertid har helt nyligen min uppmärksamhet fästs på ett nyligen inträffat fall, där bristen på bestämmelser på detta område återigen synes hota beståndet av en från kulturhistorisk synpunkt värdefull publik byggnadstillgång. De närmare omständigheterna i fallet ha, på sätt framgår av en av riksantikvarieämbetet till kammarkollegiet den 23 februari 1940 avlåten skrivelse, föranlett förstnämnda myndighet att framställa allvarliga erinringar i fråga om behovet av bestämmelser för ett effektivare skydd i förevarande avseende. Jag har på grund av vad här förekommit funnit mig icke kunna ifrågasätta ett uppskov med den i sådant syfte erforderliga författningsregleringen, och jag förutsätter med hänsyn härtill, att proposition i ärendet må jämlikt § 54 riksdagsordningen kunna avlåtas utan hinder av att den tid, inom vilken propositioner till riksdagen såsom regel böra avgivas, numera gått till ända.

Beträffande räckvidden av och innehållet i de särskilda bestämmelser till skydd för byggnadskulturen vid våra prästgårdsegendomar, som må anses behövliga, föreligga i myndigheternas tidigare yttranden ävensom i kyrkolagsutskottets av kyrkomötet godkända betänkande i frågan samt i den sakkunniges promemoria i ärendet på åtskilliga punkter skiljaktiga förslag. Till sin principiella inriktning äro dock alla förslagen i stort sett sammanfallande. En i det hela nöjaktig lösning av frågan har synts mig kunna fotas på den sakkunniges förslag. De av kammarkollegiet och av byggnadsstyrelsen jämte riksantikvarieämbetet i dessa myndigheters förnyade yttranden i ärendet framställda anmärkningarna mot sakkunnigförslaget synas mig dock påkalla vissa jämkningar i detta. Jag får därför här något närmare beröra dessa myndigheternas anmärkningar.

I avseende på tillägget till 7 § boställsordningen, vari infogats en kortfattad anvisning om att vid bebyggelse å och ordnandet i övrigt av prästgård såväl kulturhistoriska som estetiska krav (god byggnadskultur) städse skola noga iakttagas, har kollegiet anmärkt, att denna anvisning lämpligare borde erhålla formen av en allmän hänvisning till den fylligare regel i samma ämne, som återfinnes i 1920 års kungörelse om det allmänna byggnadsväsendet. Jag erinrar emellertid om att, då det gäller de allmänna *praktiska* kraven på prästgårdarnas bebyggelse, en omedelbar föreskrift härom finnes intagen i boställsordningen (12 §), ehuru även 1920 års kungörelse i detta ämne innehåller ett jämväl på prästgårdarna tillämpligt stadgande av motsvarande innehåll, om än något annorlunda formulerat. Med hänsyn härtill och då en önskvärd samordning av de parallellt — i boställsordningen och i 1920 års kungörelse om det allmänna byggnads-

väsendet — gällande anvisningarna i ämnet utan svårighet lär kunna företagas vid redigeringen av de särskilda tillämpningsföreskrifter till boställsordningen, som, på sätt den sakkunnige förutsatt, i allt fall bli behöfliga, har jag, i likhet med byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet, icke funnit anledning till någon erinran mot sakkunnigförslaget på denna punkt.

I avseende på definieringen av de fall, då beslut av boställsnämnd i fråga om ändring av bebyggelsen vid redan anordnad prästgård skall underställas stiftsnämndens prövning, upptager sakkunnigförslaget bestämmelsen, att dylik underställning skall ske, då beslutet avser »utförande av sådana arbeten berörande hus eller annan anläggning å redan förefintlig prästgård, varigenom prästgårdens allmänna yttre eller inre karaktär komme att förändras». Syftet med den sålunda valda, allmänt hållna karakteristiken av underställningsfallen har tydligen varit att söka såvitt möjligt begränsa underställningsförfarandet till sådana ingrepp i bebyggelse och övriga anläggningar vid en prästgård, som, i händelse kulturhistoriska och allmänt estetiska hänsyn därvid åsidosättas, skulle få mera påtagligt menliga verkningar. En dylik eller likartad begränsning av underställningsfallen måste jämväl med hänsyn till stiftsnämndernas arbetsbörda få anses såsom angelägen. På sätt av myndigheterna anmärkts vidlådes dock den sakkunniges förslag i denna del av den svagheten, att underställningsregeln, sådan den däri avfattats, kan tänkas bli föremål för skiftande tolkningar, i varje fall om denna tolkning i första hand skall ankomma på boställsnämnderna, inom vilka organ den arkitektoniska sakkunskapen icke finnes särskilt representerad. Byggnadsstyrelsens och riksantikvarieämbetets ändringsförslag går ut på att obligatorisk underställning skall i fråga om redan förefintlig prästgård ske, då boställsnämndens beslut avser »rivning, tillbyggnad eller förändring av hus eller annan anläggning». Enligt dessa ämbetsverks mening borde följaktligen *varje* förändring — även den obetydligaste — av ett hus eller annan anläggning påkalla underställning. Kammarkollegiet har i sitt förslag till en ändrad formulering av underställningsregeln ej ansett sig böra gå så långt utan modifierat regeln därhän, att underställning borde, i avseende på de redan förefintliga prästgårdarna, äga rum av boställsnämnds beslut »beträffande till- eller ombyggnad eller eljest större förändring av hus eller anläggning». Skiljaktigheten i dessa ämbetsverkens förslag ställer i rätt tydlig belysning den svårighet, som måste uppkomma, därest den åsyftade garantien för de kulturhistoriska och estetiska intressenas tillgodoseende i nu berörda fall skall knytas till byggnadsföretagets eller ingreppets tekniska storleksgrad. För egen del har jag också stannat i den uppfattningen, att en tillfredsställande lösning av frågan svårigen kan ernås på annan grundval än sakkunnigförslagets. Nödvändigt är dock härvid, att den av den sakkunnige föreslagna underställningsregeln i boställsordningen erhåller en ändrad, mera preciserad avfattning. Därjämte synes det mig emellertid lämpligt, att bedömandet, huruvida underställning jäm-

likt den angivna regeln bör ske, anförtros icke åt boställsnämnden utan åt den på området sakkunnige länsarkitekten. Här avsedda tilläggsbestäm- melse i 32 § boställsordningen synes mig sålunda förslagsvis böra erhålla följande lydelse:

»Boställsnämndens beslut i fråga om ny prästgårds anordnande så ock om utförande av sådana arbeten berörande hus eller annan anläggning å redan förefintlig prästgård, vilka kunna från kulturhistorisk eller estetisk synpunkt anses vara av betydelse för prästgårdens yttre eller inre byggnadskaraktär, skall för att vinna bindande kraft underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse.»

I den efterföljande administrativa regleringen torde i enlighet härmed böra intagas särskilda föreskrifter av i huvudsak följande innehåll. På boställsnämnden skall ankomma att, så snart fråga är om arbeten, som icke avse blott det löpande underhållet, innan boställsnämnden meddelar sitt beslut därom, hänskjuta av nämnden preliminärt godkänt förslag till länsarkitektens bedömande. Därest denne skulle finna de tillämnade arbetena icke hava sådan betydelse, som i den föreslagna tilläggsbestämmelsen till boställsordningen avses, böra handlingarna i ärendet, med besked därom, återställas till boställsnämnden. Skulle länsarkitekten åter finna det till honom remitterade förslaget innebära ingrepp i prästgårdens bebyggelse eller övriga anläggningar av dylik betydelse, skall han — vare sig förslagets utförande av honom prövas lända till en försämring eller förbättring av bebyggelsen från de speciella synpunkter, han i denna ordning har att bevaka — till boställsnämnden avgiva sakligt yttrande över förslaget. Till yttrandet bör i sist angivna fall tillika fogas länsarkitektens uttryckliga förklaring, att ärendet sålunda av honom befunnits vara av den beskaffenhet, att boställsnämndens slutliga beslut i frågan jämlikt boställsordningen skall underställas stiftsnämnden för prövning och fastställelse. Har en dylik förklaring meddelats av länsarkitekten, skall det åligga boställsnämnden att föranstalta om beslutets underställning i föreskriven ordning. För den händelse länsarkitekten vid bedömandet av till honom inkommet förslag skulle finna detta vara i något avseende av betydelse från kulturhistorisk synpunkt, bör länsarkitekten, innan han själv till boställsnämnden yttrar sig däröver, tillställa landsantikvarien förslaget med begäran om dennes utlåtande i ärendet.

Vad kammarkollegiet anfört om lämpligheten av att stiftsnämnderna erhöle befogenhet att för här avsedda tillsyn över prästgårdarna, främst i vissa städer, anvisa annan arkitekt än länsarkitekten, finner jag mig icke böra biträda. Jag anser nämligen önskvärt, att den speciella kontroll, som här åsyftas, kommer att utövas av byggnads-sakkunnig person i statlig tjänstemannaställning.

På sätt jag förut omnämnt kan jämlikt § 20 i 1920 års kungörelse med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet en särskild omvårdnad beredas vissa byggnadsverk, som på grund av kulturhistoriskt eller konst-

närligt värde äro att betrakta såsom minnesmärken. Förutsättningen härför är emellertid, såsom denna författning uttrycker det, att byggnadsverket tillhör staten eller står under statsmyndighets eller statsinstitutions omedelbara inseende. Delade meningar ha i förevarande ärende uttalats beträffande frågan, om ifrågavarande författningsrum redan i dess nuvarande lydelse skulle kunna tänkas rymma möjlighet att bereda en här åsyftad speciell omvårdnad åt byggnadsminnesmärken jämväl på kyrklig boställsjord och sålunda i första hand vid prästgårdarna. I hittillsvarande praxis har dock detta spörsmål besvarats nekande. I likhet med den sakkunnige anser jag likväl uppenbara skäl tala för att ett dylikt speciellt skydd må kunna anordnas även för ett byggnadsminnesmärke på en prästerlig boställsgård. Och efter de upplysningar, som av byggnadsstyrelsen och riksanantikvarieämbetet meddelats om förekomsten även på ecklesiastika löneboställen av byggnadsverk, som ur kulturhistorisk synpunkt äro av högt värde, anser jag fullt fog föreligga för dessa myndigheters hemställan, att även ett löneboställe eller en del därav må kunna underkastas en sådan särskild kontroll, varom här är fråga. Jag ansluter mig sålunda till dessa myndigheters förslag, att i 32 § i boställsordningen infogas en allmän, såväl prästgård som löneboställe berörande, hänvisning av innehåll, att i fråga om byggnadsverk, som av Konungen förklarats vara att betrakta såsom byggnadsminnesmärke, skall gälla vad därom är särskilt stadgat. Med hänsyn till den för närvarande föreliggande oklarheten i fråga om räckvidden av bestämmelsen i § 20 i 1920 års kungörelse förordar jag, i anslutning till vad kammarkollegiet därutinnan anfört, tillika, att i denna paragraf göres ett tillägg, varigenom otvetydigt framgår, att den däri meddelade bestämmelsen avser även byggnadsverk på prästgård och ecklesiastikt löneboställe. Första stycket i paragrafen torde i enlighet härmed kunna förslagsvis erhålla följande ändrade avfattning:

»Kungl. Maj:t bestämmer, på förslag av byggnadsstyrelsen och efter övriga vederbörande myndigheters hörande, vilka staten tillhöriga eller under statsmyndighets eller statsinstitutions omedelbara inseende eller under tillsyn av boställsnämnd, som i ecklesiastik boställsordning omförmäles, stående byggnadsverk skola, med hänsyn till egenskap av byggnadsminnesmärke, åtnjuta särskild därefter lämpad omvårdnad.»

Vad den sakkunnige anfört i fråga om de rättsliga förutsättningarna för den tillärnade regleringen och i övrigt föreslagit med avseende på den närmare behandlingsordningen, finner jag mig kunna biträda. Till den administrativa regleringen synes böra hänföras jämväl det närmare bestämmandet av behandlingsordningen hos stiftsnämnderna med avseende på här ifrågavarande ärenden.

Vid bifall till mitt förslag kunna, på sätt av den sakkunnige omnämnts, väntas uppstå vissa kostnader i samband med de byggnads-sakkunniga tjänstemännens anlåtande. Till länsarkitekt böra sålunda utgå vissa ersättningar enligt taxa för av honom avgivna yttranden och utredningar

ävensom i förekommande fall resekostnadsersättning. I likhet med den sakkunnige anser jag denna kostnad icke böra drabba pastoraten utan bestridas från den av den sakkunnige angivna posten i avlöningsstaten för domkapitlen och stiftsnämnderna. För landsantikvariens biträde synes ej böra beräknas annan ersättning än resekostnadsersättning. Även sådan ersättning torde böra bestridas från ifrågavarande post. Då enligt gällande bestämmelser till avlöningsstaten från kyrkofonden omföres ersättning för de kostnader, som föranledas av stiftsnämndernas verksamhet, innebär mitt förslag, att utgifterna för den av mig tillstyrkta anordningen ytterst stanna på kyrkofonden.

I enlighet med vad jag sålunda anfört har inom ecklesiastikdepartementet utarbetats förslag till *lag om ändrad lydelse av 7 och 32 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400)*, vilket förslag torde få såsom bilaga¹ fogas till dagens protokoll i förevarande ämne.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. antaga ifrågavarande lagförslag samt
2. medgiva, att uppkommande kostnader för de byggnadssakkunniga tjänstemännens anlitanande må bestridas på sätt av mig i det föregående angivits.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Astrid Charpentier.

¹ Denna bilaga, vilken är likalydande med det vid propositionen fogade författningsförslaget, har här uteslutits.

Bilaga 1

till prot. över eckl.-ärenden
den 13/4 1940
(åberopad sid. 7).

Kyrkomötets underdåniga skrivelse i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse angående åtgärder för ett bättre tillvaratagande av det värdefulla i prästgårdarnas byggnadskultur m. m.

(Kyrkolagsutskottets betänkande nr 20.)

Till Konungen.

I skrivelse till kyrkomötet den 21 oktober 1938, nr 8, har Eders Kungl. Maj:t begärt kyrkomötets yttrande i ett i statsrådsprotokollet för samma dag närmare omförmält ärende angående åtgärder för tillvaratagande av prästgårdarnas byggnadskultur.

I ärendet har kyrkolagsutskottet avgivit betänkande, nr 20, varav tryckt exemplar här bifogas.

Under åberopande av utskottets betänkande får kyrkomötet med anledning av Eders Kungl. Maj:ts förevarande skrivelse i underdånighet anhålla,

a) att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärd för genomförande av sådan ändring av gällande författningar, att boställsnämnds beslut skall underställas stiftsnämndens prövning, då beslutet avser ny-, om- eller tillbyggnad på prästgård eller annan sådan åtgärd, som förändrar prästgårdsbyggnads allmänna yttre karaktär, ävensom att vid behandling av dylikt ärende hänsyn skall tagas även till estetiska och kulturvårdande synpunkter, med rätt för stiftsnämnden att vid sin prövning, då anledning föreligger, inhämta yttrande av sakkunnig person; *samt*

b) att Eders Kungl. Maj:t måtte under förutsättning härav till stiftsnämndernas förfogande ställa erforderliga medel för bestridande av kostnader för anlitande av sakkunniga vid handläggning av dylika ärenden.

Stockholm den 25 november 1938.

Underdånigst

ERLING EIDEM.

G. H. Berggren.

Bilaga 2

till prot. över eckl.-ärenden
den ¹²/₄ 1940
(åberopad sid. 7).

Kyrkolagsutskottets betänkande i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 8, angående åtgärder för ett bättre tillvaratagande av det värdefulla i prästgårdarnas byggnadskultur m. m.

Strävandena för tillvaratagande av byggnadskulturens intressen äro i vårt land av gammalt datum. En statlig tillsyn ur estetisk synpunkt infördes genom Kungl. Maj:ts brev den 8 september 1752 till överintendenten »angående ritningar och desseiner till publice byggnader». Ritningarna och förslagen till hus, broar och byggnader, »vilka för publici räkning skola uppföras», skulle granskas av överintendentsämbetet, innan byggnaden finge utföras. Nya stadganden meddelades i Kungl. Maj:ts cirkulär den 22 mars 1759 angående ansökningar och kollekter till kyrkors byggande och reparerande samt kungl. förordningen den 31 juli 1776 angående vad hädanefter vid publice byggnader kommer att iakttagas. Enligt sistnämnda författning finge inga »kyrkor, hus, broar och flera publika byggnader i städerna och på landet, som antingen för vår och kronans räkning eller ock av andra allmänna medel byggas», uppföras, innan förslag och kostnadsberäkningar insänts till Kungl. Maj:t och där, sedan de översetts, gillats eller omarbetats av överintendentsämbetet, blivit godkända och stadfästa av Kungl. Maj:t. Detta skulle också iakttagas »vid betydliga reparationer, som göra någon ändring i dessa byggnaders indelning eller utvärtes anseende». I instruktionen för ämbetet den 18 juni 1864 (§ 7) meddelades motsvarande bestämmelser angående ämbetets uppgifter. Nu gällande instruktion den 13 september 1928 för byggnadsstyrelsen, till vilken överintendentsämbetets uppgifter övergått, tillägger styrelsen vissa uppgifter beträffande utredning av byggnadsfrågor m. m. rörande statens m. fl. fastigheter (§ 2), angående nybyggnadsfrågor för statens räkning (§ 3) samt angående *kultur- och konsthistorisk byggnadsvård* (§ 8). Denna styrelsens verksamhet skall utövas i samarbete med riksantikvarien (§ 9). Dessa bestämmelser gälla dock icke för prästgårdar.

I kungl. kungörelsen den 26 november 1920 med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet äro vissa föreskrifter, tillämpliga även å prästgårdar, intagna. Enligt § 16 böra byggnader, som stå under statens, menighets eller inrättnings förvaltning, omsorgsfullt vårdas och underhållas. Det förvaltande organet skall i tid avhjälpa uppkomna bristfälligheter, så att ej genom fortgående skadegörelse byggnaden eller dess inredning fördärvas eller byggnadens eller inredningens återställande i gott skick onödigtvis fördyras. Om i byggnad, som i § 16 sägs, vid arbete eller eljest, anordning eller lämning av kulturhistoriskt intresse anträffas, skall jämlikt § 17 anmälan härom ofördröjligen göras hos byggnadsstyrelsen, som gemensamt med riksantikvarien vidtager härav påkallad åtgärd. I §§ 18—27 lämnas föreskrifter om vården av »byggnadsminnesmärken», varmed förstås byggnadsverk, som i § 16 sägs, vilka »på grund av kulturhistoriskt

eller konstnärligt värde äro att betrakta såsom minnesmärken». Förändring av byggnadsminnesmärke får göras endast, såvida den är att anse såsom nödvändig, samt skall utföras så, att byggnadens värde ur kulturhistorisk eller konstnärlig synpunkt icke förringas. Med reparations- och underhållsarbeten å byggnadsminnesmärke bör icke åsyftas att försätta detsamma i ett skick, som vore det nytt, utan böra dylika arbeten utföras så, att byggnadens ålderdomliga karaktär och patina i möjligaste mån lämnas oberrörda (§ 18).

Kungl. Maj:t bestämmer, jämlikt § 20, på förslag av byggnadsstyrelsen och efter övriga vederbörande myndigheters hörande, vilka staten tillhöriga eller under statsmyndighets eller statsinstitutioners *omedelbara* inseende (d. v. s. förvaltning) stående byggnadsverk skola, med hänsyn till egenskap av byggnadsminnesmärke, åtnjuta *särskild* därefter lämpad omvårdnad. Byggnadsstyrelsen skall föra fullständig förteckning över dessa byggnadsminnesmärken. Prästgårdar, varå ecklesiastisk boställsordning är tillämplig, torde icke kunna falla inom denna specialgrupp av byggnadsminnesmärken. Byggnadsminnesmärke, varom i § 20 förmåles, eller dess inredning må icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd rivas, överlåtas, flyttas eller användas till ändamål, varigenom dess kulturhistoriska eller konstnärliga värde förminskas. Ej heller får tillbyggnad, förändring eller, i den mån annat ej av Kungl. Maj:t föreskrives, reparation av sådant byggnadsverk eller dess inredning verkställas eller på ett för arbetets utförande bindande sätt förberedas, innan förslag därtill blivit av Kungl. Maj:t gillat. Vad sålunda stadgats utgör dock ej hinder för att verkställa till vanligt underhållsarbete hänförlig eller brådskande reparationsåtgärd; men skall anmälan därom ofördröjligen göras hos byggnadsstyrelsen, där icke reparationsåtgärden är av obetydlig beskaffenhet.

I §§ 28—39 meddelas särskilda bestämmelser angående kyrkor m. m.

Otvivelaktigt bottenar det skydd, som kommer landets byggnadsminnesmärken till del, i en uppfattning, att bevarandet av dessa innebär ett betydande kulturvärde. Även å prästgårdar och prästlöneboställen torde finnas byggnader, som kunna anses fylla förutsättningarna för att betraktas såsom byggnadsminnesmärken i allmänhet. Det är emellertid icke blott sådana, som åsyftas i det föreliggande ärendet. Av ålder hava de runt om på landsbygden spridda boställena för ecklesiastika, civila och militära ämbetsmän spelat en avsevärd roll för uppehållande och spridande av god smak och tillgodoseende av ändamålsenlighetens synpunkter vid den enskilda byggnadsverksamheten. Den auktoritativa ställning, som av ålder följt innehavet av offentlig tjänst och andra offentliga uppdrag, har tvivelsutan medverkat härtill. Av nämnda kategorier av boställen, vilka byggdes och bättrades efter föreskrifter, som gävos vid syn eller ekonomisk besiktning under former, ägnade att garantera väl övervägda beslut, äro numera prästgårdarna praktiskt taget de enda kvarstående. De monumentala mått, som numera ofta utmärka andra offentliga byggnader, torde utesluta, att dessa kunna utöva något större inflytande på den privata byggnadsverksamheten. Det är därför ett allmänt intresse ej blott att de redan bestående prästgårdar, som fylla kraven på god byggnadskultur, bevaras och skyddas mot vandalisering, utan ock att de nybyggnader, som förekomma, få ett ur angivna synpunkter tillfredsställande utförande. Man bör måhända ej heller förbise den betydelse, frågan har för den enskilde tjänst innehavaren och hans verksamhet. Med angivna utgångspunkter synes det utskottet, som

om den väckta frågan har betydelse egentligen blott för prästgårdarna. Bebyggandet av löneboställena måste enligt grunderna för gällande lagstiftning utgå väsentligen från det ekonomiska intresset att garantera största möjliga avkastning av jorden. Det skulle vara att införa helt nya grundsatser, att byggnadskulturella synpunkter skulle få konkurrera med de ekonomiska. Det torde få ankomma på de lokala hembygdsintressena att taga vård om byggnader av kulturhistoriskt värde, då sådana finnas å löneboställena — såsom där gamla prästgårdar övergått till arrendebostäder. Eventuellt erforderliga nya författningsbestämmelser torde därför böra inskränkas att avse blott prästgårdarna. Det kan dock givetvis icke ifrågakomma att underkasta prästgårdsbeståndet i dess helhet en så sträng uppsikt, som kommer byggnadsminnesmärkena till del.

Prästgårdarna hava, såsom nämnts, en helt annan roll än löneboställena. De ha ingen produktivt ekonomisk uppgift utan avse att, med beaktande av bekvämlighets- och ekonomiska synpunkter, tillgodose tjänst innehavarens och tjänstens intresse av tillfredsställande bostads- och expeditionslokaler. Såsom erinrats i statsrådsprotokollet har emellertid proceduren för beslut om ny- och ombyggnad samt reparationer helt anpassats efter den för löneboställena ur helt andra synpunkter bestämda. Avsevärda praktiska skäl kunna givetvis åberopas härför. Men det kan icke undgås, att boställsnämnderna, åt vilka den närmaste tillsynen över skötseln av löneboställena är anförtrodd, måste vara benägna att anlägga enahanda synpunkter vid förvaltningen av prästgårdarna som av löneboställena. De kulturvårdande intressen, som äro förbundna med tillsynen över prästgårdarna, kunna visserligen tillgodoses genom ett stadgande, att boställsnämnd, då fråga är om ny-, om- eller tillbyggnad på prästgård eller annan åtgärd, som förändrar byggnadens allmänna yttre karaktär, skall inhämta yttrande av sakkunnig person. Men oavsett den omständigheten, att det ej bör ifrågakomma att binda nämnden vid den sakkunniges mening, och att därför garanti ej kan vinnas för de angivna önskemålens tillgodoseende, skulle kostnaderna för hörande av sakkunnig i varje dylikt fall kunna bliva betydande. Det synes därför, som om en bättre utväg vore att förlägga den definitiva prövningen till stiftsnämnden, då fråga är om byggnadsföretag av angiven karaktär. Boställsnämndens beslut skulle i sådant fall underställas stiftsnämndens prövning. Denna senare äger bättre överblick än den mera lokalt betonade boställsnämnden, och måste redan på sådan grund men även i följd av sin sammansättning vara väl skickad för uppgiften. Det synes med hänsyn härtill icke erforderligt föreskriva, att stiftsnämnden *skall* inhämta yttrande från sakkunnig person. Däremot torde stiftsnämnden böra erhålla rätt att, då anledning föreligger, inhämta sådant yttrande. Kostnaderna härför torde icke kunna förväntas uppgå till några betydande belopp. Man läser få förutsätta, att statsmakterna, därest erforderliga författningsändringar i ovan angiven riktning genomföras, vilja ställa för ändamålet erforderliga medel till förfogande. Vid prövningen av ärenden av nu ifrågavarande slag böra givetvis anläggas ej blott kulturvårdande utan även ekonomiska och praktiska synpunkter.

Stockholm den 18 november 1938.

På kyrkolagsutskottets vägnar:

E. v. HOFSTEN.

Bilaga 3

till prot. över eckl.-ärenden
den 13/4 1940
(åberopad sid. 10).

Förslag

till

L a g

**om ändrad lydelse av 7 och 32 §§ ecklesiastik boställsordning
den 30 augusti 1932 (nr 400).**

Härigenom förordnas, att 7 och 32 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

7 §.

Prästgård skall — — — kapitel föreskrives.

Vid anordnandet av ny prästgård så ock vid planläggningen och utförandet av arbeten berörande hus och andra anläggningar å redan förefintlig prästgård bör städe noga beaktas vad god byggnadskultur kräver; skolande för tillsyn häröver särskilt iakttagas av Konungen därom meddelade föreskrifter.

Erfordras ny — — — ändamål erbjudes.

32 §.

Boställsnämnd åligger — — — hus och jord.

Stanna boställsnämndens — — — gälle ordförandens.

Boställsnämnds beslut i fråga om ny prästgårds anordnande, så ock om utförande av sådana arbeten berörande hus eller annan anläggning å redan förefintlig prästgård, varigenom prästgårdens allmänna yttre eller inre karaktär komme att förändras, skall för att vinna bindande kraft underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse; dock att i fråga om byggnadsverk, som av Konungen förklarats vara att betrakta såsom byggnadsminnesmärke, skall gälla vad därom är särskilt stadgat.

Föreligger för boställsnämnden fråga om utförande av större ny- eller ombyggnad å löneboställe och yppas inom nämnden vid beslut därom skiljaktiga meningar, skall ärendet i sådan del hänskjutas till stiftsnämnden för prövning och avgörande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i svensk författningssamling.

Bilaga 4
till prot. över eckl.-ärenden
den ¹²/₄ 1940
(åberopad sid. 11).

Till K o n u n g e n.

I berörda av stiftsnämnden i Göteborg väckta fråga avgav kammarkollegiet utlåtande den 30 september 1938 och tillstyrkte därvid åtgärder i syfte, att prästgårdsbyggnader av kulturhistoriskt värde skulle bevaras, samt att vid om- eller nybyggnad av prästgård en god byggnadsvårds fordringar skulle tillgodoses. I förstnämnda hänseendet föreslog kollegiet — som därvid utgick ifrån att väl de allmänna bland annat av menighet förvaltade byggnadsverk avseende bestämmelserna i §§ 18 och 19 i Kungl. Maj:ts kungörelse den 26 november 1920, nr 744, med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet, men däremot icke bestämmelserna i §§ 20—22, som avse staten tillhöriga eller under statsmyndighets eller statsinstitutions omedelbara inseende stående byggnadsverk, ägde tillämpning å prästgårdar — att prästgårdar skulle beredas likartat skydd som sistnämnda byggnadsverk samt att i sådant syfte förteckning över prästgårdar, vilka såsom byggnadsminnesmärken borde bevaras, skulle upprättas av byggnadsstyrelsen och att fråga om rivning, om- eller tillbyggnad av dylik prästgård alltid skulle underställas stiftsnämndens prövning. Beträffande den andra frågan föreslog kollegiet utfärdande av föreskrift att boställsnämnden skulle vara skyldig att vid om- eller nybyggnad av prästgård eller anläggande av ny prästgård inhämta yttrande av länsarkitekten samt att kostnaden härför skulle i likhet med vad som redan gällde av boställsnämnden tillkallad byggnadssakkunnig läggas å pastoratet.

De olika förslag till lösning av förevarande spörsmål, som sålunda framkommit, gå samtliga ut på vidtagande av åtgärder för tillgodoseende av bättre byggnadsvård beträffande prästgårdarna, och skiljaktigheten hänför sig endast till det sätt, på vilket kontrollen skall anordnas. Då kollegiet vid avgivande av sitt utlåtande den 30 september 1938 hade att överväga frågan huruvida, på sätt i ärendet från vissa håll redan då föreslagits, underställning skulle ske hos stiftsnämnden vid nybyggnad, om- eller tillbyggnad av prästgård, ansåg kollegiet på anförda skäl, vad angår prästgårdar i allmänhet, tillfyllest, att sakkunnig arkitekt ställdes till boställsnämndens förfogande. Då kollegiet sålunda härom redan uttalat sin mening och de skäl, som härefter sedermera anförts för den motsatta meningen, av kollegiet redan övervägts, innan kollegiet intagit sin ståndpunkt i frågan, har kollegiet icke något annat att tillägga till sitt tidigare uttalande än att med kollegiets förslag mindre omgång uppkommer vid handläggningen av ärendena på samma gång erforderlig sakkunskap tillföres desamma.

Vad härefter angår anordnande av det särskilda skydd, som kan anses påkallat beträffande sådana prästgårdar, vilka böra betraktas såsom minnesmärken, har kollegiet såsom nämnts, i likhet med kyrkomötet, utgått ifrån att §§ 20—22 i 1920 års kungörelse icke vore tillämpliga å prästgårdar. Till närmare utveckling härav får kollegiet erinra om följande. Enligt eck-

lesiastik boställsordning skall prästgård förvaltas av pastoratet (2 §), och pastoratets förvaltning skall stå under uppsikt av boställsnämnd och stiftsnämnd (4 §). Boställsnämndens uppsikt består enligt 32 § däri, att boställsnämnden äger meddela föreskrifter angående prästgårds anordnande samt att öva tillsyn å prästgårds hävd till hus och jord. Denna tillsyn utövas genom ekonomisk besiktning (33 §). Stiftsnämndens uppsikt med avseende å prästgårdar består i meddelande av beslut i fråga om större ny- eller ombyggnad, där boställsnämndens ledamöter icke kunnat enas, samt att utgöra besvärinstans över boställsnämnden. Enligt sin instruktion har stiftsnämnden att, i den ordning boställsordningen stadgar, utöva inseende över pastoratets förvaltning av prästgård. Den kontroll i så att säga andra hand, som stiftsnämnden sålunda har att utöva över pastoratets förvaltning, kan enligt kollegiets mening svårigen karakteriseras såsom »omedelbart inseende». Huruvida däremot boställsnämnderna utöva ett omedelbart inseende över prästgårdarna, torde kunna vara föremål för tvekan. Av förarbetena till 1920 års kungörelse (betänkande angående omorganisation och lönerreglering av överintendentensämbetet m. m. avgivet den 1 november 1915 samt Kungl. Maj:ts proposition till 1917 års riksdag, nr 258) framgår emellertid icke, att förslaget avsåg prästgårdar; tvärtom uttalas, att frågan huruvida enskilda och kommuner tillhöriga byggnader kunde bliva föremål för liknande omvårdnad som staten tillhörande byggnader skulle komma att bero av revision av den allmänna fornminneslagstiftningen. De i kungörelsen innefattade bestämmelserna om den kulturhistoriska byggnadsvården hava varit föremål för yttrande av riksdagen i samband med den riksdagen genom nämnda proposition underställda frågan om organisation av överintendentensämbetet m. m., därvid riksdagen förklarade sig finna de därutinnan framställda förslagen icke giva riksdagen anledning till erinran (riksdagens skrivelse nr 269 år 1917, sid. 23). Å andra sidan hava genom 1932 års lagstiftning omständigheter tillkommit, som i viss mån ställa frågan i annan belysning.

Under angivna förhållanden och då i praxis förenämnda bestämmelser icke ansetts tillämpliga å prästgårdar, håller kollegiet fortfarande för sin del före, att uttrycklig bestämmelse bör, på sätt kollegiet i sitt förra utlatande föreslagit, intagas i 1920 års kungörelse i nu ifrågasatt hänseende.

Det torde vidare kunna ifrågasättas, huruvida tillräckliga skäl föreligga att, såsom enligt förslaget skulle bliva fallet, draga frågor om förändring av dylika byggnadsverk under Kungl. Maj:ts prövning. De skäl, som tala för att förändring av staten tillhöriga eller under statsmyndighets omedelbara inseende stående byggnadsverk skola prövas av Kungl. Maj:t, torde nämligen ej med samma styrka göra sig gällande med avseende å prästgårdar. Sedan byggnadsstyrelsen bestämt, vilka prästgårdar skola anses såsom byggnadsminnesmärken, torde åt stiftsnämnd, som skulle äga inhämta yttrande från sakkunnig myndighet, kunna anförtros att avgöra dylika frågor.

Vad slutligen angår kostnaden för granskning av upprättat byggnadsförslag, har i promemorian ansetts, att denna skäligen icke borde drabba pastoratet utan bestridas av de för stiftsnämndernas verksamhet i övrigt använda medel. Då de särskilda kostnaderna för kontroll därå, att prästgårdar anordnas i överensstämmelse med de fordringar, som från det allmänna sida ansetts böra uppställas, däribland kostnaderna för av boställsnämnd tillkallad sakkunnig, skola bestridas av pastoratet och de kostnader, som uppkomma av den nu ifrågasatta granskningen ur byggnadskulturell synpunkt, torde vara av enahanda art, anser kollegiet det principiellt riktigt, att

att berörda kostnader, vilka torde komma att upptaga en mycket ringa post i de utgifter, som åsamkas pastoraten för byggnadsarbetet, bestridas av dessa.

Skulle emellertid förevarande frågor anses böra lösas i enlighet med det i promemorian innefattade förslaget får kollegiet beträffande detta förslag anföra följande.

Emot intagande i 7 § boställsordningen av föreskrift om iakttagande av krav på god byggnadskultur vid byggnads- och andra arbeten å prästgård synes icke vara något annat att erinra än att, då bestämmelserna i § 1 i 1920 års kungörelse, varom nämnda föreskrift är avsedd att utgöra en erinran, vid sidan om boställsordningens bestämmelser redan torde gälla beträffande byggnadsföretag å prästgårdar, torde vara lämpligt, att det föreslagna stadgandet erhåller en formulering, som hänvisar till vad därutinnan gäller i 1920 års kungörelse, t. ex. »Vid anordnandet — — — — bör i tillämpliga delar iakttagas vad i avseende å det offentliga byggnadsväsendet finnes särskilt stadgat; skolor» etc.

Enligt förslaget skulle boställsnämnds beslut underställas stiftsnämndens prövning, bland annat då beslutat arbete skulle förändra prästgårdens allmänna yttre och inre karaktär. Då det torde vara förenat med vissa svårigheter att avgöra, huruvida karaktären av prästgården genom ett arbete förändras, och då detta bedömande skall göras av boställsnämnden, anser kollegiet önskvärt, om underställningsskyldigheten kunde förbindas till vissa mera påtagliga omständigheter. En till- eller ombyggnad torde väl i allmänhet kunna sägas medföra förändring av karaktären på ett hus liksom rivning eller omplacering av hus kan förändra utseendet och karaktären på prästgården, under det att enbart reparation, d. v. s. ersättande av förslitna byggnadsdelar med nya av samma slag, icke i regel torde förändra byggnadens karaktär. I boställsordningen förekommer redan nu begreppet ombyggnad och även om betydelsen därav och dess förhållande till reparation någon gång kan vara svävande, torde dock i regel svårighet icke komma att föreligga för boställsnämnderna att i det särskilda fallet avgöra, huruvida ett arbete är av det ena eller andra slaget. Kollegiet föreslår därför, att det till 32 § föreslagna nya stycket erhåller följande lydelse: »Boställsnämnds beslut i fråga om ny prästgårds anordnande, så ock beträffande till- eller ombyggnad eller eljest större förändring av hus eller anläggning å redan förefintlig prästgård skall» etc.

Med avseende å förslaget om skyldighet för boställsnämnd att över byggnadsförslag höra länsarkitekt torde i vissa fall, såsom i städer där stadsarkitekt finnes, det kunna befinnas lämpligare och förenat med mindre kostnader att anlita annan arkitekt än länsarkitekt. Kollegiet ifrågasätter därför, huruvida icke denna skyldighet bör avse länsarkitekt eller, efter stiftsnämndens medgivande, annan arkitekt.

I övrigt har kollegiet icke någon erinran att framställa i ärendet.

I beslutet hava jämte undertecknade deltagit kammarråden Schalling och Grönvall.

Stockholm den 4 april 1940.

Underdånigst

LENNART BERGLÖF.

H. SKOGLUND

föredr.

Bilaga 5

till prot. över eckl.-ärenden
den 12/4 1940
(åberopad sid. 11).

Till Konungen.

Frågan om åtgärder för tillvaratagande av det värdefulla i prästgårdarnas byggnadskultur har vunnit beaktande av samtliga de myndigheter och institutioner, som avgivit utlåtanden i ärendet. Emellertid utgör kyrkomötets förslag i vissa avseenden en försvagning av det förslag, som styrelsen och ämbetet framlagt i sitt ovan åberopade utlåtande; det förstnämnda tager sålunda sikte endast på prästgårdsbyggnads allmänna *yttre* karaktär samt avser *rättighet*, icke *skyldighet*, för stiftsnämnd att anlita sakkunskap av här ifrågasatt art.

Styrelsen och ämbetet hava tagit del av nu föreliggande, av kammarrådet Tom Wohlin upprättade promemoria i ärendet, vilken utmynnar i ett förslag till lag om ändrad lydelse av 7 och 32 §§ ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932. Förslaget till visst tillägg till § 7 avser att avlägsna den i praktiska tillämpningsfrågor ytterst kännbara bristen på överensstämmelse mellan gällande boställsordning och föreskrifterna rörande det offentliga byggnadsväsendet den 26 november 1920. I § 32 skulle tillkomma den nya bestämmelsen, att boställsnämnds beslut rörande ny prästgårds anordnande samt rörande sådana arbeten, vilka medförde förändring av befintlig prästgårdsanläggnings allmänna yttre eller inre karaktär, skulle underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse. I fråga om prästgårdsbyggnad, som förklarats såsom byggnadsminnesmärke, skulle dock gälla vad därom särskilt är stadgat.

Såsom i promemorian framhålles, krävas i administrativ väg utfärdade tillämpningsbestämmelser särskilt i fråga om sättet för stiftsnämndens handläggning av ärenden, vilka enligt ovan skulle underställas denna nämnds prövning och fastställelse.

Under den föregående behandlingen av föreliggande ärende har bland annat ifrågasatts, huruvida icke prövning och avgörande av ärenden, varom ovan talats, alltjämt skulle kunna förbehållas boställsnämnd under förutsättning, att föreskrift utfärdades om skyldighet för nämnden att inhämta vederbörligt sakkunnigt yttrande över i frågan upprättat förslag. Med hänsyn härtill vilja byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet erinra om vad de båda ämbetsverken i sitt gemensamma yttrande den 22 oktober 1937 i detta avseende anförde. Det heter i sagda utlåtande bland annat: »Stiftsnämnden torde — — — — på grund av sin sammansättning och verksamhet hava större möjlighet än boställsnämnd att i stort överblicka och bedöma, vilka åtgärder, som må anses erforderliga för skyddandet av prästgårdarnas byggnadskultur, varjämte det torde av praktiska skäl vara lämpligare, att den byggnadssakkunnige har att i dylika frågor samråda och samarbeta med det för ett större område gemensamma organet, stiftsnämnden». I anslutning till detta uttalande vilja styrelsen och ämbetet understryka den stora vikten av att det slutliga avgörandet av ifrågasatt ärenden, där fråga icke är om byggnadsminnes-

märke, sker inom stiftsnämnden, sedan sakkunnigutlåtande inhämtats av länsarkitekt och landsantikvarie på sätt, varom i administrativ väg utfärdade tillämpningsbestämmelser torde komma att stadga.

Det är emellertid av betydelse, att definitionen av de ärenden, vilka av boställsnämnd skola underställas stiftsnämnd, gives en sådan formulering, att tvekan icke behöver uppstå hos boställsnämnd om skyldigheterna härutinnan. Det kan med hänsyn till gjorda erfarenheter antagas, att begreppet »förändring av prästgårds allmänna yttre eller inre karaktär» kan komma att givas en synnerligen växlande innebörd. Då förändringen av 32 §, i vad densamma avser redan förefintlig prästgård, bör möjliggöra kontroll genom sakkunnig myndighet jämväl av sådana åtgärder, vilka av boställsnämnd till äventyrs kunna anses vara utan betydelse ur estetisk eller kulturhistorisk synpunkt, men vilkas genomförande i själva verket skulle medföra ett förringande av anläggningens värde ur samma synpunkter, ifrågasätta styrelsen och ämbetet, huruvida icke tillägget till 32 §, första styckets första del, borde givas följande formulering: »Boställsnämnds beslut i fråga om ny prästgårds anordnande, så ock om rivning, tillbyggnad eller förändring av hus eller annan anläggning å redan förefintlig prästgård, skall för att vinna bindande kraft underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse».

Genom de föreslagna bestämmelserna skulle rimliga krav bliva tillgodosedda i fråga om tillvaratagande av de egentliga prästgårdarnas kulturhistoriska och estetiska värden. Däremot skulle icke löneboställena komma att beröras därav.

Beträffande de sistnämnda har kammarrådet Wohlin i sin promemoria, under hänvisning till vad kyrkolagsutskottet i detta hänseende anført, framhållit, att någon motsvarande reglering i detta samband icke torde vara erforderlig. Styrelsen och ämbetet vilja emellertid erinra om, att kammarkollegiet i sitt i ärendet avgivna utlåtande förordat, att en ifrågasatt förändring av hithörande bestämmelser, på sätt som kollegiet i utlåtandet närmare utvecklat, skulle avse hus såväl å prästgård som å löneboställe.

Under allt beaktande av de ekonomiska synpunkter på löneboställenas bebyggande, vilka av kyrkolagsutskottet framhållits såsom dominerande, måste styrelsen och ämbetet hänvisa till det faktum, att löneboställena, antingen såsom enhetliga anläggningar eller genom i dem ingående enskilda byggnader, ofta äga största värde ur kulturhistorisk eller estetisk synpunkt. Icke sällan hava prästgårdsbyggnader av hög ålder och stort värde i senare tid tagits i bruk såsom löneboställen och därigenom räddats från en eljest säker förstörelse. Dessutom är behandlingen av löneboställenas bebyggelse ofta av stor betydelse för omgivningarna kring kyrka och prästgård, vilka stundom tillsammans med lönebostället bilda en enhetlig anläggning av värdefull karaktär.

Med hänsyn till här anförda omständigheter finna styrelsen och ämbetet det vara av stor betydelse, att åtgärder till skydd jämväl för de ecklesiastika löneboställenas kulturhistoriska värden måtte vidtagas om möjligt redan i samband med den planerade regleringen av boställsordningen i vad den avser de egentliga prästgårdarna. Styrelsen och ämbetet anse sig dock icke böra ifrågasätta, att de för prästgårdarna avsedda särskilda bestämmelserna, sådana dessa komma att utformas genom ändringar i och tillägg till boställsordningens 32 §, utan vidare skulle tillämpas även på löneboställena. En sådan åtgärd skulle icke utan skäl kunna betecknas såsom en mindre önskvärd och ur praktisk synpunkt föga lämplig beskäring av boställsnämndernas befogenhet.

Då en kontroll av löneboställena ur kulturhistorisk synpunkt torde böra begränsas till ett relativt fåtal verkligt betydelsefulla fall, synes det avsedda resultatet enklast kunna uppnås genom att Eders Kungl. Maj:t efter förslag av styrelsen och ämbetet förklarar särskilt värdefulla löneboställen eller delar av sådana för byggnadsminnesmärken, varigenom de tillförsäkras erforderligt skydd. Beträffande övriga löneboställen skulle i dylikt fall ingen förändring av nu gällande bestämmelser erfordras.

Enligt styrelsens och ämbetets uppfattning skulle möjligheterna att förklara jämväl löneboställe såsom byggnadsminnesmärke kunna uttryckas i boställsordningens 32 § genom en omgruppering av de i denna paragraf föreslagna ändringarna och tilläggen, varigenom densamma, med hänsyn tagen jämväl till vad ovan anförts angående definitionen av vissa arbeten, skulle erhålla följande lydelse:

»Boställsnämnd åligger — — — hus och jord.

Stanna boställsnämndens — — — gälle ordförandens.

Boställsnämnds beslut i fråga om ny prästgårds anordnande, så ock om rivning, tillbyggnad eller förändring av hus eller annan anläggning å redan förefintlig prästgård skall för att vinna bindande kraft underställas stiftsnämndens prövning och fastställelse.

Föreligger för boställsnämnden fråga om utförande av större ny- eller ombyggnad å löneboställe och yppas inom nämnden vid beslut därom skiljaktiga meningar, skall ärendet i sådan del hänskjutas till stiftsnämnden för prövning och avgörande.

I fråga om byggnadsverk, som av Konungen förklarats vara att betrakta såsom byggnadsminnesmärke, skall gälla vad därom är särskilt stadgat.»

Under hänvisning till vad i ärendet sålunda förekommit få byggnadsstyrelsen och riksantikvarieämbetet hemställa,

att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för genomförande av vissa ändringar i och tillägg till ecklesiastik boställsordning för tillgodoseende av byggnadsvården vid landets prästgårdar och ecklesiastika löneboställen i huvudsaklig överensstämmelse med kammarrådet Wohlins i ämnet upprättade promemoria, dock under beaktande av de förslag till avvikelser och kompletteringar, vilka ovan framlagts,

att Eders Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt styrelsen och ämbetet att upprätta förteckning över de prästgårdsanläggningar och löneboställen eller delar av sådana, vilka böra förklaras som byggnadsminnesmärken,

samt att styrelsen och ämbetet måtte beredas tillfälle att yttra sig över förslag till de tillämpningsbestämmelser, vilka äro avsedda att i administrativ väg utfärdas såsom komplettering av den ecklesiastika boställsordningen, särskilt i fråga om sättet för stiftsnämnds samarbete med sakkunniga i byggnads- och kulturhistoriska frågor samt rörande ersättning åt samma sakkunniga. Remissakten återgår. Stockholm den 29 mars 1940.

Underdånigst

För byggnadsstyrelsen:

HENNING LEO.

RAGNAR HJORTH.

För riksantikvarieämbetet:

SIGURD CURMAN.

ERIK LUNDBERG.

/ Curt Nilsson.

/ E. V. Granlund.